

ИВАН НЕГРИШОРАЦ

ПРИЛОГ СРПСКОЈ КУЛТУРИ СЕЋАЊА

Свака културна заједница почива на својеврсној политици сећања. Кључни интегративни чинилац те заједнице заснован је на специфичном, препознатљивом доживљају система вредности, на основу којег се може указати читав поглед на свет који заједницу и држи на окупу. А у том погледу од кључне важности јесте чињеница да постоји сагласност око тога чега та заједница треба да се сећа, те шта то спремно обележава и вредносно уздиже као сопствени догађај од конститутивног значаја.

Светски дан поезије

Светски дан поезије је предиван празник који ваља славити онолико колико славимо поезију у себи и у култури којој припадамо. У српској култури овај празник једва да је обележаван, али то није због тога што Срби немају слуха за поезију. У српској култури, и данас, снажно одјекују Змајеви стихови о спасоносној функцији поезије: „Под столетним храстом седи / Гуслар стари, / Прошлост враћа, душе крепи, / Срца жари, / Хај, што Србин још се држи / Крај свих зала, – / Песма га је одржала, / Њојзи хвала!” По томе, по тој вери у драгоценост песничке мисије, Срби би међу првима требало да прихвате предлог да се обележава Светски дан поезије. То се, ипак, није десило, а основни разлог због којег се овај свечани дан тешко примао код Срба садржан је у посебним околностима проглашавања овог празника. УНЕСКО је, гле чуда, 21. март прогласио Светским даном поезије управо 1999, оне страшне године када се само три дана касније, 24. марта, највећа војна сила обрушила на једну малу, усамљену земљу негде на брдовитом Балкану. Тај војни препад иронично и цинично је назван „Милосрдни

анђео”, а такав реторски обрт којим се нешто безрезервно зло означава лепим именима, то је нешто што песници и љубитељи поезије сасвим лако могу разумети. Могу разумети, али не могу оправдати!

Оно пак што песници и љубитељи поезије не могу никако разумети, то је лакоћа са којом се посеже за употребом силе. Зато не постоји никаква песничка имагинација која би могла схватити и оправдати онакву војну операцију која је саму себе назвала „Милосрдни анђео”. Нема тог песника који би могао испевати оду војној сили, која је, са тако безбедних висина и са прецизном техником, неумољиво гађала објекте и људе, означене као легитимне циљеве те војне акције! Таква употреба силе упоредива је само са сликом бескрупулозног насилника који бесомучно шамара и пребија мало, немоћно дете! И да се до краја разумемо: није морао човек подржавати режим Слободана Милошевића, па да зна да је „Милосрдни анђео” злочиначки чин. Могао је с пуном свешћу и савешћу бити критичар Милошевићевог режима, а да тог 24. марта 1999. не окрене, како је то говорила Исидора Секулић, свом народу леђа! И да и даље, на рушевинама једног света, са Миодрагом Павловићем пева како „има наде за овај град”!

Када обележавамо Светски дан поезије, припадници српске културе би морали непрестано истицати право и обавезу поезије да диже свој глас против свега што пориче елементарна начела хуманизма и смислености људског постојања. Нема, дакле, те песничке имагинације која би могла славити Светски дан поезије, а притом заборавити све оне невине жртве „Милосрдног анђела” чије бестијалности заслужују сваку осуду. Временско коинцидирење ова два догађаја, проглашавање Светског дана поезије и почетак војне акције Нато пакта, показује, нажалост, свој пуни ефекат! То, истовремено, за припаднике српске културе може бити схваћено и као специфична, врло јасна порука, а она гласи: обележавајмо, и даље, поезију као чин који нас одржава у пуној мери људског дигнитета! Рецимо, и данас, хвала поезији што чини да имамо довољно луцидности и храбрости да говоримо онако како се мора говорити, без лажи и лицемерја! Отворимо се према простору наде у коју нас поезија уводи са много више страсти и разлога него што то лажљиви заступници властодржаца и руковалаца војном техником могу да поднесу!

Дубинске шифре српске културе

Са таквом идејом поезије и људског постојања свет ће, и даље, имати смисла. Због свега тога, због вере у моћ поезије и због њене одлучности да се говори оно што се мора говорити, те да се неће

прећутати оно што се не сме прећутати, са нама је вечерас, 21. марта 2016. године, Матија Бећковић. Бећковић је велико чудо српске књижевности. Он је пре свега песник који досеже највише домете српске песничке речи, а истовремено је и необичан, чудан феномен који као такав, необичан и чудан, заувек остаје само код оних који не познају дубинске и висинске распоне српске културе. Ономе пак који добро зна шта је особени дух српског човека, какве су то препознатљиве матрице његовог доживљаја света, таквом човеку ће бити савршено природан и близак изражајни регистар Бећковићевог певања и мишљења. А то јесте тако пре свега због чињенице да нас Бећковић својом песничком речју уводи веома дубоко и веома високо у особене шифре српске културе, тако да у судару са савременим светом све то изгледа крајње необично и откривалачки: реч је о недвосмисленом облику очућавања света, али очућавања на, ипак, добро познат, али заборављен начин. У сусрету са Матијиним поезијом српски читалац открива неке дубинске духовно-историјске, културолошке шифре сопственог бића, па се у том сусрету одвија догађај у којем човек препознаје самога себе, препознаје народно биће и културу којој припада.

У поезији Матије Бећковића необично делује судар дубоке архаичности његовог казивања и наглашено цивилизацијског дискурса, судар фолклорног и урбаног, судар разуђено наративног и понесено лирског казивања, судар наглашеног хумора и трагичне слике света, судар човекових емпиријских датости и метафизичко-религијских визија, судар одређености времена и ванвременских исходишта итд. Јакe напетости постоје између фолклорно-архаичног дискурса у поемама какве су *Рече ми један чоек* (1970), *Међа Вука маниџоџа* (1976), *Леле и куку* (1978), *Ђераћемо се још* (1996), с једне, и цивилизацијског дискурса у поеми *Кад будем млађи* (2007), с друге стране. Осим тога, све поеме, али и песме засноване на казивачкој страсти и епски разливеним солилоквијима, у супротности су са његовим лирским заносима какве налазимо у његовој љубавној и религиозној поезији (поеме о Вери Павладолској, песничке молитве и сл.). Зато су његови текстови, редовно, веома сложени, упркос томе што се показују у некој необичној, пријемчивој једноставности која је, рекло би се, доступна и мање захтевним читаоцима, а немоли стрпљивим слушаоцима песникових наступа и пажљивим тумачима његове слојевите речи. Бећковић је песник изразито националне обележености, али је он постигао песничке домете какви су сасвим лако схватљиви и припадницима других, страних култура.

Вечерас, о Светском дану поезије, реч дајемо песнику који нас већ деценијама учи како у прећуткивању налазимо трагове отво-

реног казивања, а у отвореном казивању сагледавамо и она прећутана места, на којима је остало семе за неке будуће жетве. Обележити Светски дан поезије са Матијом Бећковићем, са његовим стиховима, са његовом беседом о поезији, са критичким говорима о његовој песничкој мисији, па и са песмама које су по његовим стиховима компоноване, то заиста има смисла! Такав Светски дан поезије неће бити пука испостава неке друге, стране, светске логике која није у стању да издржи песничку и критичку, али и елементарно логичку проверу њених основних постулата! Такав Светски дан поезије биће светски дан, али и дан поезије, и то истовремено! А кад се уједине критеријуми света са критеријумима многовековне српске културе, кад се отвореност говора успостави без присиле и војне технике, то – понављам – има смисла!

Славити Светски дан поезије нарочито има смисла уколико постоји реална нада да свим слављеницима, временом, сваки дан постане разлог и повод за овакво славље! У том случају сама по себи ће се, у свом пуном значењу, наметнути констатација да – парафразирајмо Станиславског – не треба волети себе у поезији него поезију у себи! А то, сасвим сигурно, у пуној мери одговара оном науку који нас упозорава на то да нас је песма одржала, њојзи хвала! За Србе песма, одиста, има конститутивни значај.*

* Беседа изговорена приликом обележавања Светског дана поезије, у Матици српској, 21. марта 2016. године.